

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINI

Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi

AHMET CAFEROĞLU

Özel Sayısı

Fasikül: 1

Sayı : 10

AHMET CAFEROĞLU

(17 Nisan 1899 — 6 Ocak 1975)

Edebiyat Fakültesi
ARAŞTIRMA DERGİSİ

AHMET CAFEROĞLU
Özel Sayısı

S A H İ B İ
Prof. Dr. M. Kaya BİLGEGİL

Edebiyat Fakültesi
ARAŞTIRMA DERGİSİ

Fasikül : 1
Sayı : 10

T A K D İ M

Yarım yüzyılı aşan bir zamândan beri, gerek Türkiye'nin içinde gerekse dışında, bitip tükenmez bir emek ve geniş bir kavrayışla Türk irfânına hizmet etmiş bulunan Profesör Doktor Ahmed Caferoğlu'nun azîz hâtırasını bu mütevâzî risâle ile de olsa anmak istedik. Buradaki yazıların hemen hepsi, ya doğrudan doğruya ya dolaylı sûrette merhûma talebe olmuş kimselerin kaleminden çıkmış bulunmaktadır. Yazıların sıralanmasında, müelliflerin Caferoğlu'na talebeliği kıdemine riâyet edilmek istenmiştir. Yazı sâhiblerinin akademik ünvanlarını kullanmadık.

Ayrı bir önsözle okuyucularımızı işgâl etmek istemiyoruz.

AHMET CAFEROĞLU *

(17 Nisan 1899 — 6 Ocak 1975)

17 Nisan 1899 yılında Azerbaycan'ın Gence şehrinde doğan Ahmet Caferoğlu, hem şahsiyeti, hem ilmî çalışmaları dolayısı ile dünya Türkoloji âleminin sevip saydığı bir bilgin idi. Annesinin adı Güher, babasınınki ise İsmâil (?—1902) dir.

İlk okula Semerkand'da başlayan Ahmet Caferoğlu, liseyi (1909-1916) Gence'de bitirmiştir. Liseyi bitirdiği yıl, Kiew Yüksek Ticaret okulu'na kaydolmuş, üç sömestr devam ettikten sonra, 1917 yılı sonlarına doğru memleketine dönmüştür. 1918 yılında Türkiye'den Nuri (Killigil) Paşa idaresinde Azerbaycan'a gelen İslâm Ordusu'na gönüllü yazılmış ve topçu onbaşısı rütbesi ile görev yapmıştır.

1919 yılında Bakü Ünversitesi Türkoloji Bölümü'ne bir sömestr devam etmiş, 27 Nisan 1920 yılında Rus ordularının Azerbaycan'ı işgali üzerine Türkiye'ye gelmiş, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne kaydolmuştur. 1924 te Edebiyat Fakültesi'ni bitirmiş, aynı yıl İlâhiyat Fakültesi'ne memur olmuştur. 1925 yılında Alman hükûmetinin verdiği bir bursla Berlin Üniversitesi'nde, bir sömestr W. Bang-Kaup, A. von le Coq, Wasmer, Westermann'ın derslerine devam etmiş; daha sonra Breslau Üniversitesi'nde beş sömestr, F. Giese, Carl Brockelmann, Diels, Koschmieder ve Schaefer'in talebesi-olmuştur. 15 Mayıs 1929 yılında F. Giese'nin yönetiminde yaptığı 75 Azärbajġanische Lieder «Bajaty» in der Mundart von Gängä nebst einer sprachlichen Erklärung» (Gence Ağzında 75 Azerbaycan «Bayatı» Türküsü — bir dil açıklaması

(*) Bu yazı geniş çapta Osman F. Sertkava'nın («Ahmet Caferoğlu'nun Havatı ve Eserleri» Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. XVII, s 1-28 İstanbul 1969) adlı makalesinden istifâde edilerek hazırlanmıştır.

ile) — Bk. MSOS. XXXII (1929) s. 55-79; XXXIII (1930) s. 105-129; (Ayrı basım) 18. Januar. 1930 50 s. adlı çalışması ile «Dr. phil» ünvanını almıştır. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili Tarihi Müderris Muavini (Doçent) olmuş, 1938 yılında Profesörlüğe yükseltilmiştir. 1946 yılında da, M. Fuad Köprülü'den boşalan kürsü başkanlığına getirilmiştir. Uzun seneler İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Yeni Türk Filolojisi Kürsüsü Başkanı, Türkiyat Enstitüsü Müdürü olarak pek çok talebe ve ilim adamı yetiştiren Ahmet Caferoğlu, 1973 Temmuzunda emekliye ayrılmış, 6 Ocak 1975 günü Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Uzun ve verimli bir ilim hayâtına sâhib olan Ahmet Caferoğlu'nun, 400'e yakın neşriyatı vardır. Bunlar arasında *Anadolu Ağzıları Üzerine Derlemeleri* (1), «*Türk Dili Tarihi Notları*» (2), «*Uy-*

-
- (1) «*Anadolu dialektolojisi üzerine malzeme I. Balıkesir, Manisa, Afyonkarahisar, Isparta, Aydın, İzmir, Burdur, Antalya, Muğla, Denizli, Kütahya vilâyetleri ağızları*» (İstanbul Üniversitesi Yayınları: 105, Edebiyat Fakültesi Dil Semineri). İstanbul 1940. XIII + 216 s., «*Doğu illerimiz ağızlarından toplamalar, I. Kars, Erzurum, Çoruh ilbaylıkları ağızları*» (T.D.K., C. I. 9). İstanbul 1942. XXV + 296 s., «*Anadolu ağızlarından toplamalar. Kastamonu, Çankırı, Çorum, Amasya, Niğde ilbaylıkları ağızları, Kalaycı argosu ve Geygelli yürüklerinin gizli dili*» (T.D.K., C. I. 10). İstanbul 1943. XXIV + 272 s., «*Sivas ve Tokat illeri ağızlarından toplamalar*», T.D.K., C. I. 11). İstanbul 1944. XXVIII + 276 s., «*Güney doğu illerimiz ağızlarından toplamalar*», Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş vilâyetleri ağızları (T.D.K., C. I. 12) İstanbul 1945. XVIII + 319 s., «*Kuzey doğu illerimiz ağızlarından toplamalar*», Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve yöresi ağızları (T.D.K., C. I. 14). İstanbul 1946. XXVI + 355 s., «*Orta Anadolu ağızlarından derlemeler*», Niğde, Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Ankara vilâyetleri ile Afşar, Saçkaralı ve Karakoyunlu uruklarının ağızları (İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No. 346). İstanbul 1948. XII + 264 s., «*Anadolu illeri ağızlarından derlemeler: Van, Bitlis, Muş; Karaköse, Es-kişehir, Bolu ve Zonguldak illeri ağızları*» (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarından No. 487). İstanbul 1951. XXIII + 288 s.
- (2) «*Türk Dili Tarihi I*», İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 778, Genişletilmiş 2. baskı İstanbul 1970, XIV + 200 s., «*Türk Dili Tarihi II*», İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No 1072, Genişletilmiş 2. baskı, İstanbul 1972, XIV + 246 s.

gur Sözlüğü» (3), ve «*Kitab al-idrâk li-lisân al-atrâk*» (4) bilhassa zikredilmektedir.

Türk Dili'nin çok çeşitli konuları ile uğraşan Ahmet Caferoğlu bu çalışmalarının neticesi olarak, pek çok milletlerarası kuruluşlara da üye seçilmiştir (5).

-
- (3) «*Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*», Türk Dil Kurumu Yayınları sayı: 260, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1968, XV + 320 s.
- (4) «*Kitâb al-idrak li-lisân al-atrâk*», İstanbul, 1931, Evkaf matbaası, XV-186-158 s.
- (5) *Polonya Müşterikler Cemiyeti* (Polskie Twazystwo Orjentalistyczne)'ne üye (25 Eylül) 1937, *Polonya İlimler Akademisi* (Polska Akademia Umiejetnosci)'ne muhabir üye, 1938, *Macaristan İlimler Akademisi*'ne bağlı olan *Körösi-Scoma Cemiyeti* (La Societe de Körösi-Scoma De Hongrie'ne muhabir üye 1944, *Beynelmîlel Onomastik Cemiyeti* (Comite International de Sciences Onomastiques - C.İ.S.O -)'nde Türkiye mümessili 1949, *Hür Ukrayna Üniversitesi* (L'Universite Libre d'Ukraine) tarafından Dr. h.c. (Doktor honoris causa) ünvanı verildi ve *Hür Ukrayna İlimler Akademisi* (L'Academie des Sciences de l'Universite Libre d'Ukraine.)'ne muhabir üye seçildi 1953. Yine aynı yıl *Ural-Altay Cemiyeti* (Societas Uralo-Altaica) ve *Centre International de Dialectologie Generale, Louvain*'ne üye seçildi. Ayrıca Buenos Aires'deki «*Turan*» cemiyetinin de fahrî üyesi idi. (13 Nisan) 1955 tarihinde İspanya Hükûmeti tarafından «*De Alfonso X El Sabio*» nişanı ile taltif edildi. (5 Nisan) 1956 da (L'Atlante Linguistico Mediterraneo)-A. L. M.-'nin Türkiye mümessilliğine seçildi. *Türk Dil Kurumu*'nda da, kurulduğu tarihten ölümüne kadar üye olarak çalıştı.

Fasikül : 1

İ Ç İ N D E K İ L E R

Takdim	VI
Ahmet CAFEROĞLU	VII
F. A. TANSEL — Türk Gücü Derneği	1—18
Mehmet KAPLAN — Behçet NECATİGİL'in Bir Şiiri Üzerinde Bir Tahlil Denemesi	19—26
Abdülkadir KARAHAN — İlk Osmanlı Edebiyatının İncelenmemiş Dinî Bir Mesnevisi	27—34
Şükrü ELÇİN — Noksânî, Hayatı ve Şiirleri	35—76
M. Kaya BİLGEGİL — Bir Medeniyeti Tasfiye Teşeb- büsleri	77—86
Hüseyin AYAN — Divan Edebiyatında Hamseler	87—100
M. Kaya BİLGEGİL — Nâmık KEMAL Aleyhinde Açılan Bir Tahkîkattaki İddiâlar ve Şâir'in Cevapları	101—188
Mehmet AKALIN — Kaygusuz Abdal'ın Cevher-nâme'si	189—198
M. Fahretten KIRZIOĞLU — 1593 (H. 1001) Yılı Os- manlı Vilâyet Tahrir Defteri'nde Anılan Gence — Karabağ Sancakları «Ulus» ve «Oymak»ları	199—222
M. Nazif ŞAHİNOĞLU — Sâdî'de Tasavvuf	223—242
Kemal ERASLAN — Hakîm Ata ve Mi'rac-nâme'si	243—304